

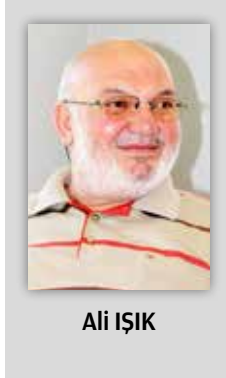
BELGELERLE KONYA HÜKÜMET KONAĞI'NIN İNŞASI-4

Konya Valiliği hükümet konağı için yaptırdığı keşif defterini aşağıdaki yazıya ekleyerek İstanbul'a gönderir. Bu yazı, Şura-yı Devlet'in raporunda netleştirilmesini istediği hususlara da bir cevap niteliğindedir.

Hû
44

Dâhiliyye Nezâret-i
Celîlesine

Vilâyet dâ'iresiniñ muhterik olunmasına mebnî keşfi bi'l-icrâ keşif defteriniñ leffile bulunan karşulıklarile inşâsına müsâade buyurulması hakkında sebk iden arz ve iş'ara cevâben fi 18 Ağustos sene 96 târîh ve kırk bir numerosile şeref-vârid olan emirnâme-i alî-i cenâb-ı nezâret-penâhilerile Şûrâ-yı Devlet mazbatasında bulunan karşulıklardan birincisi belediye sandıklarından birer mikdâr ve ikincisi mâl sandığından ta'vîzen akçe ahz ü sarfı olub bunların kânûnen câ'iz olamayacağı ve üçüncüsü satılacak

Ali IŞIK

yerler olub bunuñ da evvelemirde kemmiyyâtını mübeyyin defteriniñ irsâli irâde ve iş'âr buyurulmuşdur mahlûlen cânib-i mîriyyeye â'id olmasından nâşî fûrûhtu mutasavver olan arâzi ile arsalardan ekserine mu'ahharan muhâcirîn iskân idilüb kusûrunuñ dahi yine muhâcirîn iskân idilmek üzere fûrûhtundan sarf-ı nazarla hâliyle birağılmasına hâlen ve maslahaten lüzûm görünmesine ve muhâciriniñ iskânına el vormeyen yerlere de fîât-ı lâyikasile taleb zuhûr itmeyüb fîât-ı lâyikasını buldukdan-soñra fûrûhtu da haylice vakte muhtâc olacağına ve harîk sebebile me'mûrîniñ ekserîsi hâneler isticârele oralara ve bir kısmı da harîkden kurtarılan ve köhne bir hâlde olub hükümet konağı dimeğe şâyân olmayan birkaç kadar odalara ber-sûret-i gayr-i muntazamada oturulmasından dolayı her cihetle tesviyye ve temşiyyet-i maslahatca mazbûtiyyet olmandan başka usret çekilmekte ve bir

vilâyet dâ'iresiniñ olmaması esâsen nâ-kâbil olmasına ve binâ'emaleyh bu hâlde kalmak yâr ve ağıyâre karşı da câ'iz olamayacağına mebnî umum-ı me'mûrîni istî'âba kâfi olacak sûrette muhterik olan mahalle bir vilâyet dâ'iresiniñ müsâra'aten inşâsı bi't-tasavvur keşfi icrâ itdirilerek ol-bâbda tanzîm olunan keşif defterile harîta ve vilâyet mühendisliğiniñ mektubu tercümesi leffen takdîm kılınmışdır mütâla'asından keyfiyyet muhât-ı ilm-i sâmi-i cenâb-ı nezâret-penâhileri buyurulacağı vehile mezkûr dâ'ireniñ **tam kârgîr olarak inşâsı on sekiz yük doksan iki biñ iki yüz on üç ve nısf kârgîr olarak takriben on altı yük kurûşla hâsıl olacağı** añaşılıb iktizâsı bi'l-mütâla'a doksan sekiz senesine mecmû'an idrâk idecek her nev'i hubûbât a'sârınıñ hîn-i istîfâsında a'sârdan başka yüzde bir hesâbile zürrâ'dan zehâ'ir alınarak fûrûhtile esmânile berâber zürrâ'îñ gayr-i ahâliden o nisbetde alınacak îânen veyâhûd sinîn-i sâbıkada kaht ve çekirgeden musâb olan ahâlîye ta'vîzen cânib-i mirîden virilüb el-yevm bakâyâda bulunan zahâ'ir-i mütenevvî'ânîñ seksen biñ kilesi mevsim-i hasâdda tahsil ve fûrûht idilerek hâsıl olacak esmânından tesviyesinden başka çâre ve tarik bulunamamış ve tasarrufât-ı mümkineye dikkat olunacağı cihetle şâyed bir mikdâr akçe artar ise bunun da mefrûşât için sarfı tabî'i bulunmuş olmağla şıkkından kangısının ihtiyârî makrûn-ı müsâade-i celîle-i hudîvîleri bulunuyor ise mevsim-i hasâd ve tahsîlâtдан evvelce olunacak mu'âmeleniñ telgrafla irâde ve iş'âr buyurulması müsterhamdır mesârif-i inşâ'iyeniñ bu dereceye varması lüzûmu olan taş ve kereste ba'îd mahaller-

den celb idileceğinden ve temellerin eñ aşağı dört metro derinliğiniñ olması fennen iktizâ itmesinden neş'et itmiş olmasile ol-bâbda emr ü fermân hazret-i men lehül'emriñdir

Fî 11 Receb sene 99 ve fî 17 Mayıs sene 98

Bende / Vâlî-i Vilâyet-i / Konya / Mühür: es-Seyyid Mehmed Sa'îd

ed-Dâ'î / Hâkimü's-şer'î / Mühür: es-Seyyid Mehmed Emîn

ed-Dâ'î / Müftî / Mühür: es-Seyyid Abdullah Vahdî

Bende / Mutasarrıf-ı Merkez / Mühür: Şeref Ahmed

Bende / Mektûbî / Mühür: es-Seyyid Mehmed Nâzîm

ed-Dâ'î / A'zâ / Mühür: Hüseyin eltâf-ı Mevlânâ

Bende / A'zâ / Mühür: Mehmed Rızâ'î

Bende / A'zâ / Mühür: es-Seyyid Abdurrahman Fasîh

Bende / Vekîl-i Defterdâr / Mühür: Nâfîz Abdullah

Bende / Me'mûr-ı Defter-i Hâkânî / Râgıb Mehmed

Bende / Muhâsebecisi / Evkâf / Mühür: es-Seyyid Alî Rızâ

Bende / Muhâsebecisi / Merkez / Mühür: es-Seyyid Hüseyin Ârif

Bende / A'zâ

Bende / A'zâ / Mühür: Ya'kûb⁽¹⁾

(1) Günümüz Türkçesiyle:

Hû

Yüce Dâhiliye Nezaretine

Vilâyet dairesinin yanmasından dolayı keşfi yapılarak keşif defterinin eklenmesiyle bulunan karşılıkları ile inşâsına müsaade buyurulması hakkında evvelki arz ve yazıya cevaben: 30 Ağustos 1880 tarih ve kırk bir numarasıyla şerefle gelen nezâretin koruyucusu hazretlerinin yüce emirnameleriyle Şura-yı Devlet belgesinde bulunan karşılıklardan birincisi belediye sandıklarından birer miktar ve ikincisi mal sandığından borç olarak akçe alınıp sarf edilmesi olup bunların kanunen uygun olamayacağı ve üçüncüsü satılacak yerler olup bunun da öncelikle niceliklerini belirten defterinin gönderilmesi iradesi

دوبه زاره نيك كندون الرنجهي كنهن جز كنهن و قننك نطقه بون نه فاسون فونرو اناسه ماعده بونيه خفنده جوده به صبه دانسا و جونا (ا) بونون
 نايخ و قند بونرو بيه نونو و اوون اوندان على جنابك بيلك بونرو سوزي دولت مطبقه سده بونو يارون فونرو ده بونون بونيه خفنده فوننه ده بوننه و بونون
 ماضنه نه ماضنه اي اهنه و حرف اوليه بونون فانونا جان اوله مريض و اونجهين هانده جو بونون اوله بونون بونون اوله بونون اوله بونون اوله بونون اوله بونون اوله
 بونون اوله بونون اوله بونون اوله بونون اوله بونون اوله بونون اوله بونون اوله بونون اوله بونون اوله بونون اوله بونون اوله بونون اوله بونون اوله
 فوننه ده بونون اوله بونون اوله بونون اوله بونون اوله بونون اوله بونون اوله بونون اوله بونون اوله بونون اوله بونون اوله بونون اوله بونون اوله
 فوننه ده بونون اوله بونون اوله بونون اوله بونون اوله بونون اوله بونون اوله بونون اوله بونون اوله بونون اوله بونون اوله بونون اوله بونون اوله
 سايا و بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه
 زاره نيك اوله بونون اوله بونون اوله بونون اوله بونون اوله بونون اوله بونون اوله بونون اوله بونون اوله بونون اوله بونون اوله بونون اوله بونون اوله
 مده بونونه نيك ماضنه اهنه بونونه كنهن جز اهنه بونون اوله بونون اوله بونون اوله بونون اوله بونون اوله بونون اوله بونون اوله بونون اوله بونون اوله
 مطبقه سده بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه
 و مطبقه سده بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه
 هيد اهنه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه
 سده بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه
 تخم و فوننه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه
 بونونه
 اوندون بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه
 و ممدان ان اهنه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه بونونه

(Belge Nu. 9)

Yukarıdaki yazının ekinde İstanbul'a gönderilen mezkûr konağın keşif defteri ve planları her

bildirilmiştir. Miras yoluyla devlete ait olmasından dolayı satışı düşünülen arazi ile arsalarından ekserisine sonradan muhacirler iskân edilip kalanının da yine muhacirler iskân edilmek üzere satışından vaz geçilerek olduğu gibi bırakılmasına hâlen ve idarece lüzum görünmesine ve muhacirlerin iskânına el vermeyen yerlere de uygun fiyatla talep ortaya çıkmayıp uygun fiyatını bulduktan sonra satışı da haylice vakte muhtaç olacağına ve yangın sebebiyle memurlarının ekserisi haneler kiralınmasıyla oralara ve bir kısmı da yangından kurtarılan ve köhne bir hâlde olup hükümet konağı demeğe yaraşmayan birkaç kadar odaya düzgün olmayan biçimde oturulmasından dolayı her yönüyle düzenleme ve işlerin yürütülmesi bakımından mazbut olmaktan başka güçlüğ çekilmekte ve bir vilayet dairesinin olmaması esasen kabul edilemez olmasına ve bundan dolayı bu hâlde kalmak dost ve düşmana karşı da uygun olmayacağına dayanılarak bütün memurları içine almaya kâfi olacak surette yanan mahalle bir vilayet dairesinin çok acele inşası düşünüldüğü keşif yapılarak o konuda düzenlenen keşif defteriyle harita ve vilayet mühendisliğinin mektubu tercümesi ekte takdim kılınmıştır. Görüşülmesinden durum, nezaretin koruyucusu hazretlerinin kapsayıcı bilgileri buyurulacağı üzere mezkûr dairenin **tam kâgir olarak inşası on sekiz yük [18x100.000=1.800.000] doksan iki bin iki yüz on üç ve yarı kâgir olarak takriben on altı yük [1.600.000] kuruşla** elde edileceği anlaşılıp gereği görüşülerek 1882 senesine toplanarak idrak edecek her nevi hububat aşarının alımı sırasında aşardan başka yüzde bir hesabıyla çiftçilerden zahire alınıp satışı bedeliyle beraber çiftçilerin diğer ahalden o nispette alınacak yardımdan veyahut geçmiş senelerde kıtlık ve çekirgeden zarar görmüş ahaliye borç olarak devlet tarafından verilip hâlen artan türlü zahirelerden seksen bin kilesi hasat mevsiminde tahsil ve satılarak elde edilecek bedelinden ödenmesinden başka çare ve yol bulunamamış ve mümkün olduğunca tasarrufa dikkat olunacağı üzere şayet bir miktar akçe artarsa bunun da mefruşat için sarfı tabii bulunmuş olmakla şikâirden hangisinin tercihi yüce vezirin müsaadelerine yakın bulunuyorsa hasat mevsimi ve tahsilattan evvelce olunacak muamelelerin telgrafla yazılı olarak emir buyurulması istihramımızdır. İnşaat masraflarının bu dereceye varması, lüzumu olan taş ve kereste uzak mahallerden getirileceğinden ve temellerin en aşağı dört metre derinliğinin olması fennen gerekmesinden ileri gelmiş olmasıyla o hususta emir ve ferman emir sahibi hazretlerindir.

29 Mayıs 1882

Bende / Konya Vilayeti Valisi / Mühür: es-Seyyid Mehmed Said

Duacı / Şer'i Hâkim / Mühür: es-Seyyid Mehmed Emin

Duacı / Müftü / Mühür: es-Seyyid Abdullah Vahdi

Bende / Merkez Mutasarrıfı / Mühür: Şeref Ahmed

Bende / Mektupçu / Mühür: es-Seyyid Mehmed Nazım

Duacı / Üye / Mühür: Hüseyin eltaf-ı Mevlâna

Bende / Üye / Mühür: Mehmed Rızai

Bende / Üye / Mühür: es-Seyyid Abdurrahman Fasih

Bende / Defterdar Vekili / Mühür: Nafiz Abdullah

Bende / Defter-i Hakani Memuru / Ragıb Mehmed

Bende / Muhasebeci / Vakıflar / Mühür: es-Seyyid Ali

Rıza

Bende / Muhasebeci / Merkez / Mühür: es-Seyyid Hüseyin Ârif

Bende / Üye

Bende / Üye / Mühür: Yakop

nasılsa kaybolduğu için bunların tekrar gönderilmesinin istenmesi üzerine Mühendis İzidor aşağıdaki belgeleri hazırlayıp Valiliğe sunmuştur.

Empire Ottaman

Ministère

Des

Travaux Publics

Ponts&Chaussées

Vilayet de Konieh

Tableau Estimatif

des dépenses pour la Construction du Palais Gouvernemental à Konieh

Dressé par l'Ingenieur principal du Vilayet

Konieh le 7/19 Fevrier 1883

Isidor⁽²⁾ (Belge Nu. 10)

*

Empire Ottoman Koni-
eh le 7/19 Fevrier 1883

Ministère

Des

Travaux Puplics

Ponts-&-Chaussées Rapport

Vilayet de Konieh

No 29 à Son Exellen-

(2) Türkçesi:
Osmanlı İmparatorluğu
Kamu İşleri Bakanlığı
Köprüler ve Yollar
Tasarım
Konya Vilayeti

Tahmini Tablo

Konya'daki Hükümet Sarayı'nın inşası için yapılan harcamalar

Vilayetin baş mühendisi tarafından düzenlenmiştir.
Konya, 7/19 Şubat 1883
İzidor

ce Saïd Pacha
Gouverneur Général
du Vilayet de Konieh

Excellence

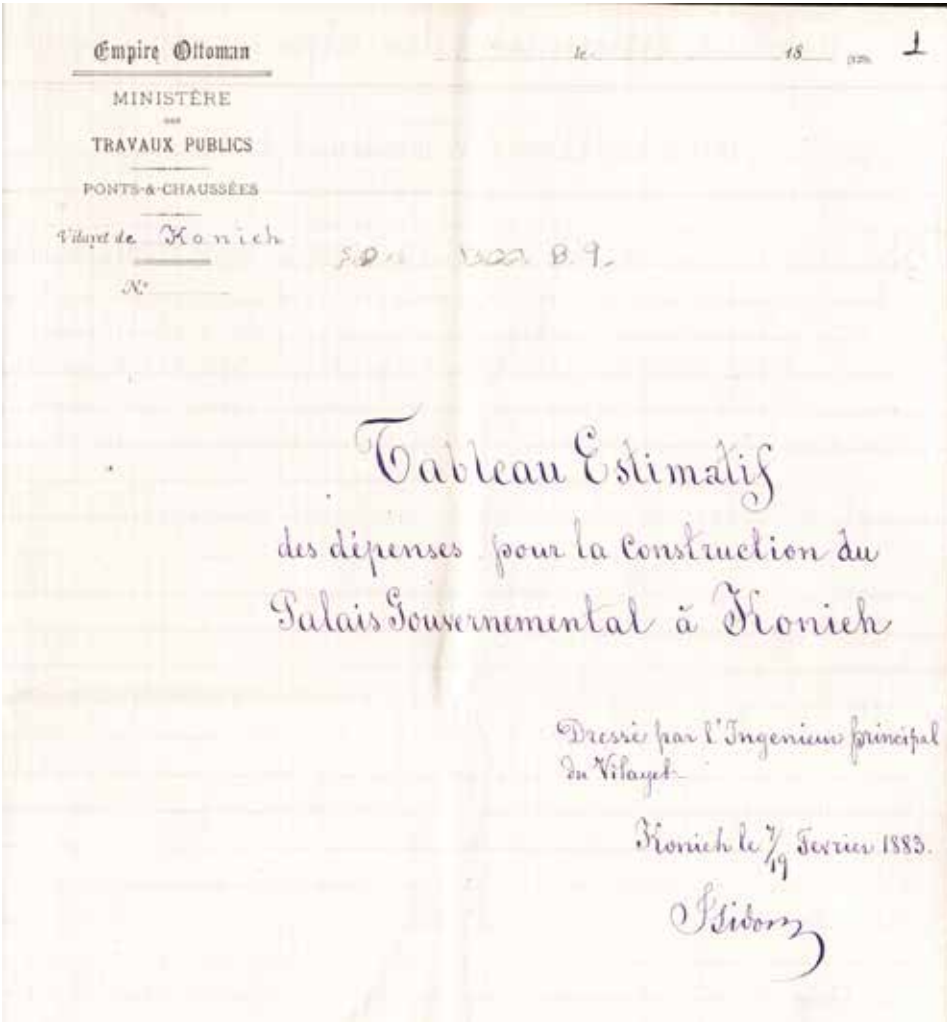
A la dâte du 1/13 Mai dernier j'ai en l'honneur de présenter à Votre Excellence, les plans accompagnés d'un rapport et d'un lab-lean estimatif du palais Gouvernemen-tal projeté à Konieh.

Joutes ces pièces an mois de Mai de l'année passée ont été en-voyes à Constantinople, et pa-rait il n'étaient pas arrivées à leur

déstination; c'est pourquoi J'ap-rès l'ouv de Votre Excellence, nous venons de dresser les Copies, et avons l'honneur de les soumet-tre à Votre Excellence.

Le Palais Gouvernemen-tal projeté occupera une superficie de 3869 metres quarrés. (y com-pris la cour, le jardin, les écuries, les dépôts du bois) et sera com-posé du nombre des chambres strictement nécessaires pour pouvoir contenir tous les dépar-tements.

La ville de Konieh étant entièrement dépourvue des Ma-teriaux de construction, çömmе:

Empire Ottoman

MINISTÈRE

DES
TRAVAUX PUBLICS

PONTS-&CHAUSSEES

Vilayet de Konieh

N° 29

Konieh le 7⁷ Fevrier 1883 (1201)

Rapport

à Son Excellence Saïd Pacha
Souverneur Général du Vilayet de Konieh

Excellence

A la date du $\frac{1}{13}$ Mai dernier, j'ai eu l'honneur de présenter à Votre Excellence, les plans accompagnés d'un rapport et d'un tableau estimatif du palais Gouvernemental projeté à Konieh.

Toutes ces pièces au mois de Mai de l'année passée, ont été envoyées à Constantinople, et paraît-il n'étaient pas arrivées à leur destination; c'est pourquoi d'après l'ordre de Votre Excellence, nous venons de dresser les copies, et avons l'honneur de les soumettre à Votre Excellence.

Le palais Gouvernemental projeté occupera une superficie de 3869 mètres carrés, y compris la cour, le jardin, les écuries, les dépôts du bois &c &c; et sera composé du nombre des chambres strictement nécessaires pour pouvoir contenir tous les départements. —

La ville de Konieh étant entièrement dépourvue des matériaux de construction comme: Bois, pierres, chaux &c. aussi sommes nous obligés de les faire venir de loin, variant entre 5 et 18 heures de distance; pour cette raison dans le tableau estimatif ci-joint, Votre Excellence trouvera les prix des matériaux tant soit peu élevés. —

Le terrain de l'emplacement du Konak n'étant pas solide, aussi les fondations partout, auront 4 mètres de hauteur, vu, que seulement à cette profondeur nous arrivons au sol résistant-imperméable. —

J'ai l'honneur d'être
avec le plus profond respect
de Votre Excellence
le très humble et obéissant serviteur
L'Ingénieur principal du Vilayet
Isidory

OSMANLI ARŞIVI		
ŞD		
1706	47	6-1

Livrek (2shf boş)

Belge Nu.11

Tableau estimatif des dépenses en argent pour la construction du Palais Gouvernemental à Kénich 2

Indication de Matériaux & de Ouvrages	Approxim.	Sur les	Sur les	Quantités des Mat.			Quantité	Unité	Montant	
	en	en	en	en	en	en	en	en	en	
MATÉRIAUX										
Développement des murs, dallage et revêtement des débâtes, bases, niches, tables pour les fontaines.	—	—	—	—	—	—	—	—	10000	10000
Murs de fondations en maçonnerie avec maçonnerie de chaux et sable (sur le pavé en terre battue).	2000	—	—	—	—	—	—	—	20000	20000
Murs de clôture et de clôture d'usage en maçonnerie de chaux et sable.	2000	—	—	—	—	—	—	—	20000	20000
Revêtement de la grande terrasse et de deux petites (carrées en pierre de taille, argent pour les dimensions 100 de longueur sur 100 de largeur et 100 de hauteur) en maçonnerie de chaux et sable.	—	10000	8000	—	—	—	—	—	18000	18000
Murs et revêtement des bases de tables (sur pavé en terre battue pour grandes tables).	—	—	—	—	—	—	—	—	2000	2000
Revêtement en carreaux des murs intérieurs (pour les murs de maçonnerie).	—	20000	—	—	—	—	—	—	20000	20000
OUVRAGES										
Soubres.	—	—	—	—	—	—	—	—	20000	20000
Superficie (p. l. table).	—	—	—	—	—	—	—	—	2000	2000
Chaux.	—	—	—	—	—	—	—	—	10000	10000
Sables.	—	—	—	—	—	—	—	—	10000	10000
Murs pour les fontaines.	—	—	—	—	—	—	—	—	2000	2000
Murs de clôture et de clôture avec fontaine à l'intérieur, extérieur, épaisseur 0,5 m, avec revêtement en maçonnerie de chaux et sable.	—	—	—	—	—	—	—	—	2000	2000
Murs de clôture et de clôture sur la table, sans fontaine à l'intérieur, épaisseur 0,5 m, avec revêtement en maçonnerie de chaux et sable.	—	—	—	—	—	—	—	—	2000	2000
120 Murs.	—	—	—	—	—	—	—	—	2000	2000
200 Murs.	—	—	—	—	—	—	—	—	2000	2000
30 Murs.	—	—	—	—	—	—	—	—	2000	2000
4 Tables.	—	—	—	—	—	—	—	—	2000	2000
Murs et tables, revêtement en maçonnerie de chaux et sable.	—	—	—	—	—	—	—	—	2000	2000
Travaux de maçonnerie.	—	—	—	—	—	—	—	—	2000	2000
Murs de clôture, sans revêtement en maçonnerie de chaux et sable.	—	—	—	—	—	—	—	—	2000	2000
Murs de clôture, sans revêtement en maçonnerie de chaux et sable.	—	—	—	—	—	—	—	—	2000	2000
10% de plus pour les dépenses de transport et de magasinage.	—	—	—	—	—	—	—	—	2000	2000
									182000	
									1850000	

Belge Nu.12

Bois, pierres, chaux aussi sommes nous obligés de les faire venir de loin, variant entre 3 et 18 heures de distance; pour cette raison dans le tableau estimatif ci-joint. Votre Excellence trouvera les prix des matériaux tant soit pen élevés.

Le terrain de l'emplacement du Konak n'étant pas solide, aussi les pondations partout, auront 4 metres de hauteur, vu, que seulement à cette profomeur nous arrivons au sol usistant impérmeable.

J'ai l'honneur d'être Avec le plus profoni respect

De Votre Excellence Le très humble et obeissant Serviteur

L'Ingénieur principal du

Vilayet

Isi-

dor⁽³⁾ (Belge Nu. 11)

(3) Türkçesi:
Osmanlı İmparatorluğu Konya 7/19 Şubat 1883
Kamu İşleri Bakanlığı Rapor
Köprüler ve Yollar Konya Vilayeti Genel Valisi Said Paşa Ekselanslarına
Nu. 29

Geçen 1/13 Mayıs tarihinde, Konya'da öngörülen Konya Hükümet Konağı'nın planları ve tahmini bir raporunu birlikte ekselanslarına sunmaktan onur duyuyum.

Bütün bu ekler geçen yılın mayıs ayında İstanbul'a gönderilmiş ve görünüşe göre gidecekleri yere varmamışlardır. Bu sebeple, ekselanslarının çalışmasından sonra, yeni hazırladığımız nüshaları ekselanslarına sunmaktan onur duyuyorum.

Planlanan Hükümet Konağı 3869 metrekarelik bir alanı kaplayacak (avlü, bahçe, ahırlar, odun depoları dâhil) ve tüm bölümleri ihtiva edebilmek için kesinlikle gerekli olan oda sayısından oluşacaktır.

Konya şehri, aşağıdaki gibi inşaat malzemelerinden tamamen yoksundur: Ahşap, taş, kireç. Ayrıca bunları 3 ila 18 saat arasında değişen uzaktan getirmekle yükümlüyüz; bu sebeple ekselansları ekteki tahmin tablosundaki malzemelerin fiyatlarını biraz yüksek bulacaktır.

Konak sahasının zemini sağlam olmadığı için her yerdeki temeller 4 metre derinliğinde olacak, çünkü ancak bu derinlikte geçirimsiz kullanımlı zemine ulaşırız.

Ekselanslarından en alçakgönüllü ve itaatkâr hizmetkâr olma onuruna sahibim.

En derin saygılarımla.
Vilayet Baş Mühendisi

معاذ الله
 بسم الله الرحمن الرحيم
 انما هذا نقش من ارض قونية وبقية نواحيها
 التي كانت من ارض قونية وبقية نواحيها
 في سنة 1706-47 و99
 من شهر ربيع الثاني سنة 1300
 من قونية وبقية نواحيها
 في سنة 1883
 من قونية وبقية نواحيها
 في سنة 1883

Belge Nu.13

İzidor'un yaptığı ikinci keşifte inşaat bedeli bir milyon sekiz yüz elli bin kuruş olarak tahmin edilmiştir. (Belge Nu. 12)

Yukarıdaki keşif belgeleri de aşağıdaki yazı ile Konya Valiliğine sunulmuştur:

Hû
 896

Konya Vilâyeti Kapu Kethüdâ-
 lığına

Sa'âdetlû Efendim

Bundan akdem alınan tahrîrât-ı sa'âdetlerinde inşâsı mutasavver olan hükûmet konağının buradan gönderilen harîtasının zâyî olduğu iş'âr olunması üzerine bu kerre yeñiden bir harîta tersim itdirilerek postaya tevdi'en ve alınan bileti leffen irsâl kılınmağla bunuñ emîn bir vasıta ile postadan aldırılıub Dâhiliyye

Nezâret-i celîlesine takdîm kılınan 44 numarolu fi 20 Mayıs sene 98 târihli arıza ile birleşdirilmesi zımında nezâret-i müşârünileyhâya arz ve takdîm buyurulması ve bu işden alınacak netîcenin iş'âr olunması bâbında irâde efendimiñdir

Fi 21 Rebi'ül-âhir sene 300 ve fi 17 Şubat sene 98⁽⁴⁾

(BOA, ŞD. / 1706-47, 09 Recep 1300/16 Mayıs 1883) (Belge Nu. 13)

(Devam edecek)

(4) Günümüz Türkçesiyle:
 Hû

Konya Vilayeti Kapu Kethüdâlığına 896

Saadetli Efendim,
 Bundan önce alınan saadetlilerinin yazısında inşası düşünülen hükümet konağının buradan gönderilen haritasının kaybolduğunun bildirilmesi üzerine bu kere yeniden bir harita çizdirilerek postaya verilmiş ve alınan bileti ekte gönderilmekle bunun emîn bir vasıta ile postadan aldırılıp yüce Dâhiliye Nezaretine takdim kılınan 44 numaralı 01 Haziran 1882 tarihli dilekçe ile birleştirilmesi için adı geçen nezarete arz ve takdim buyurulması ve bu işten alınacak neticenin bildirilmesi hususunda irade efendimindir.
 01 Mart 1883

MİHR-İ HATUN'DAN DENT-İ KONYA'YA...

Prof. Dr.
Saim
SAKAOĞLU

Dilimizle ilgilenmemin tarihini ilkokul yıllarımın ortalarına kadar götürebilirim. Evimize giren gazetelerin özellikle haber başlıklarında gözüme ilişen kelimelerin anlamlarını rahmetli babama sorar, başlıkların ne demek istediğini kavramaya çalışırdım. Daha o yıllarda öğrendiğim şu birkaç kelimeyi hiçbir zaman unutmadım: *hibe, arbede*, vb.

Yıllar ilerleyip de okullar yükseldikçe ilgimi çeken kelimelerin anlamlarını kendim bulup çıkarmaya çalışıyordum. İşte o yıllarda Nurullah Ataç bu gazetelerin birinde haftada birkaç gün ama üç değişik adla yazıyordu: *Ataç. Dil Yargıcı, Kavafıoğlu*. Bu yazılardan öğrendiklerimin bir kısmı ise atalarımızdan gelen fakat kullanmadığımız için unutulmuş Türkçe kelimelerin canlandırılmış şekilleri idi: Son yazısında kullandığı bir kelime ise günümüzde kullanım değeri kazanmadı: *sayrı - sayrılar evi* (hasta - hastane).

O yıllara gelinceye kadar Ataç aynı kavram/kelime için o kadar çok karşılık türetiverdi ki takipte güçlük çekildiğini yaşlılarımdan işitir oldum. Mesela *nesir* kelimesi için Ataç değişik dönemlerinde şu beş karşılığı ortalığa salıvermişti: *düzeti, düzsöz, düzdeyiş, yayıç, düzyazı*.

Bu beş kelimedenden ilk dördü, sadece birer hatıra olarak yer aldıkları yazıların satırlarında kaldı. Sonuncusu tutar gibi oldu, kullananlar oldu, günümüzde de kullanılıyor. Ama kullanım oranı *nesir*'den yana...

Benim yetişme çağımda kendilerine *ozan*, ürünlerine *yır* diyen pek çok genç, bazen orta yaşlı şair sanki şu birkaç kelime kullanılmadan şiir yazılamayacakmış veya bazı çevrelerce ilgi görmeyecekmiş düşüncesinin sonucu olarak mısralarını bu kelimelere esir ediyorlardı: *düş, dek, dize, ozan, sevi, sayrı, betik, acun*, vb. Bu ve benzeri kelimeler zamanla kullanım alanından çıkıp o dönemin sözlüklerinde birer madde olarak kaldı. Ancak bu örnek kelimelerden bazıları yaşama şansı yakaladılar. Mesela *Düşten Güzel* (Cahit Sıtkı Tarancı, şiir kitabı, 1952), *Düşlerin Ölümü* (Tahsin Yücel, hikâye kitabı, 1958). Ümit Yaşar Oğuzcan'ın da *Sevi Şiiri* adlı bir şiirinin olduğunu hatırlıyorum. Genel Ağ'da dile dolanan bir mısraı da hatırlatmadan geçmeyeceğim: *Esrik yitişlerde eprilmiş bir sarkaçtı kösnüllüğüm. dek'e gelince...* Radyo ve televizyonlarımızda gün boyu karşımıza çıkan sunucular kapanış cümlelerinde mutlaka bir defa *dek* diyecekler: Tekrar buluşun-

caya dek...

Yaşları genelde 10'un altındaki pek çok bebemizin adlarını da bir hatırlayıverelim. Dedelerinin adları *Abdurrahman*, *Süleyman*, ninelerinin adları *Hafize*, *Müslüme*, babalarının adları *Atilla*, *Timur*, annelerinin adları *Gönül*, *Sevgi*, bebelerimizin adları ise *Hira*, *İkra*, *Yasir*, *Ammar* veya *Alya*, *Sonat*, *Alara*, *April* veya *Alpoğuz*, *Alagonya*, *Gökborü*, *Kutalmış*, vb. Kuşaklararası ad savaşları dersek yanlış mı olur acaba? *Taala* ve *Hektor* adlarını da hatırlatarak kişi adları konusunu noktalayalım.

Yazımızın başlığını hatırlayalım: *Mihr-i Hatun'dan Dent-i Konya'ya*... Bu iki tamlama iki

ayrı iş yerinin adıdır. İlki bir züccaciye mağazasına konulmuştur. Ancak ad konulurken göz önünde bulundurulmuş kavram *mihr* olmayıp *Mihrî Hâ-tun*'dur. Herkesin bol keseden Farsça kurala göre yapılmış tamlamaları kullandığı ortamda onlar da *Mihrî Hâ-tun*'u *Mihr-i Hatun*'a çevirivermişlerdir! Önemli olan Türkçe değil, işyeri adının fiyakalı olmasıdır!

Başlıktaki iki adım arasında bir üçüncüsünü de sıkıştırıverelim: *Dar-ı Lezzet*... Belki *Dâr-ı Lezzet* olarak yazmak daha doğru olacak. Ancak yukarıdaki gibi yanlış yazar da *Darı Lezzet* dersek o zaman külahları de-ğiş-

tirmiş olmayacak mıyız? Bu adı koyanlar herhalde *Lezzet Kapısı* gibi bir Türkçe söyleyişe kulak asmamış olmalılar.

Dent-i Konya... Bu tamlamanın da çözüme ihtiyacı vardır. Herkes *dent* kelimesinin neyin nesi olduğunu nereden bilecek ki! *Dental*, *dentist* gibi diş hekimliği ile ilgili kavramları bilenler sorumuza cevap verebileceklerdir. Kelime Türkçe değildir. Ancak biz ad konusundaki keyfimizi yerine getirebilmek için kelimenin Türkçe olup olmadığına değil, müşterinin ilgisini çekip çekemeyeceğine bakarız. Biraz da çizgi dışı bir ad olmasına... Böyle olmasaydı bu iş yeri adlarının bizim yazımızda ne işleri olabilirdi ki? Galiba bir kardeş kelime de *dentium* olacak gibime geliyor!

Televizyon kanallarındaki bazı programların adları da iş yeri adlarını aratmamaktadır. İşte TRT'mizdeki bir müzik programının adı: *Fasl-ı Anadolu*. Bu ad farklılaşmasını nasıl değerlendireceğiz? *Anadolu Fashl* dersek programın kalitesi mi düşecek veya bu Türkçe kurala göre kurulmuş tamlamayı anlayamayacak mıyız!

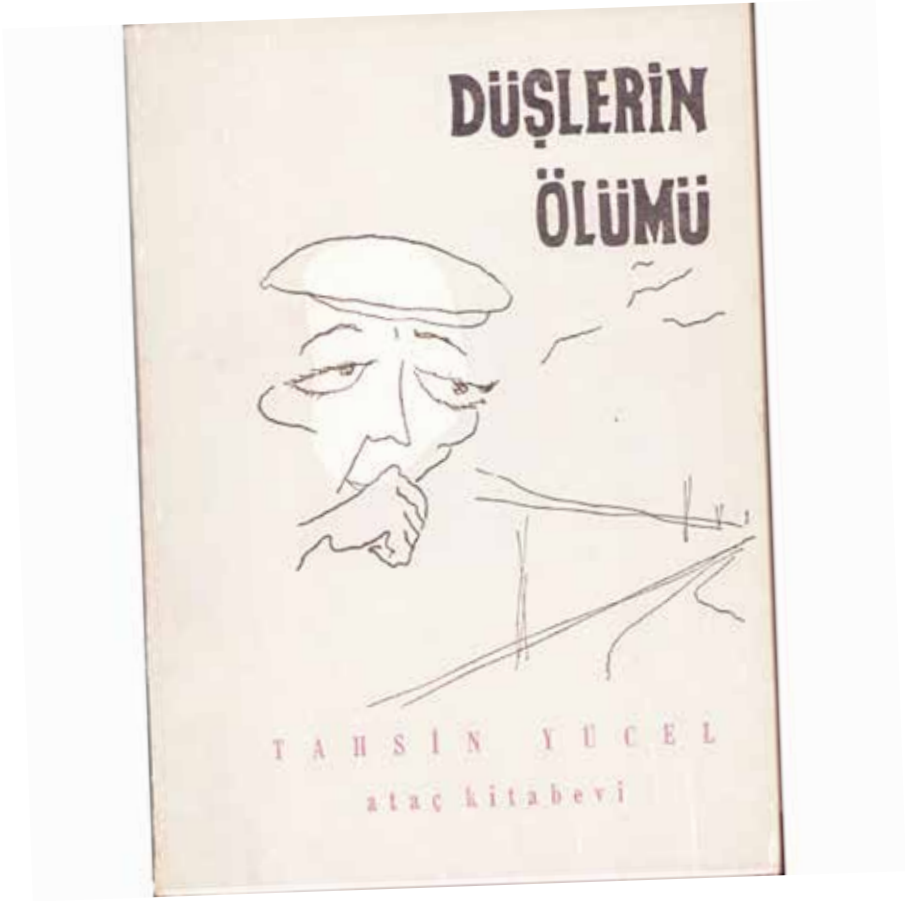
Bir de taklitçiliğimiz veya özentimiz var. Bilinen adları veya tamlamaları konumuza göre evirip çevirip, bu arada biraz da belini büküp, sözde özgün bir başlık ortaya koymaya çalışıyoruz. Çalışıyoruz da bari yazım işini doğru dürüst becerebilsek. Bir gazetemizin köşe yazarı bir de seyahat yazısı yazmaya heveslenmiş. Heveslenmenin yaşı yoktur da bunca insana yol gösteren yazıları kale-

me alan kişinin biraz dikkatli olması gerekmez mi? İşte size *Seksen Günde Devrialem / Devriâlem / Devri Alem / Devri Âlem / Devr-i Alem / Devr-i Âlem*'den yola çıkan yazarımızın başlığı: *Beş Günde Devri İrlanda...* Gerçi ülke adı böyle değildi ama biz yazıdaki ülkenin adını hatırlatacak başka bir ülkeyi almayı uygun bulduk. Gazete ve yazar adını anmamayı da uygun bulduğumu belirtmeliyim. Acaba yazarımız yazı adındaki son iki kelimeyi niçin böyle yazmış dersiniz? *Devriİrlanda* diyemeyecekti de *Devr-i İrlanda* da diyemez miydi? Türkçe'nin keyfi değil yazarın keyfi öne çıkmalıydı!

Lokanta adlarında çokça gördüğümüz bu tür adlandırmaların sonunun geleceği yok gibi... Sanki bu tür yabancı tamlamalarla kurulan adların sayıca artması şartmış gibi...

Bir zamanlar Ankara'da görevli pek çok Amerikalı vardı. Elbette onların da kiralık evlere ihtiyaçları olacaktı. 50-60 yıl öncesinin Ankara'sını bilenler daha iyi kavrayacaklardır. Amerikalıların Ankara'da oturabilecekleri belirli semtler vardı. İşte o semtlerdeki kiralık ve satılık evlerin camlarında şu iki İngilizce kelime yer alırdı: *for rent* (kiralık) ve *for sale* (satılık). Böylece İngilizce evlerimize kadar giriyordu.

Gelelim yakın zamanlara... Artık Ankara büyüdü, gelişti, başkent gibi bir yerleşim birimi oluverdi. Önceleri gecekondularla çevrilen şehir şimdi gökdelenlere esir ediliverdi. O da yetmedi, lüks olduğu için

lüks adlarla anılan yerleşim birimleriyle donatılıverdi (!) Şu iki adla anılan mesken acaba dünyanın hangi ülkesinde dersiniz? *Moonlight Residence*, *West Gate*. Şu ikisi ise biraz daha insafı gibime geliyor, hiç değilse bizden de birer parça yer alıyor: *Göl de Lux*, *Tepe Prime Avenue*. Ama buradaki *Göl* ve *Tepe* kelimeleri coğrafi bir belirleme yapmıyor, yer belirlemiyor. Hangi göl ve hangi tepe? Ancak sonuncu örneğimiz daha insafılı... O coğrafi konumu tam belirtiyor: *İncek Prestij*. Tabii sizler *İncek* diye bir yerin nerede olduğu bilerseniz!

Bu son paragraftaki ör-

nek mesken adlarını bir gazetesinin Ankara ekinin reklam sayfalarından seçip aldığımızı hatırlatalım: *Hürriyet Ankara*, 29 Mayıs 2016. Siz bu reklamların daha göz alıcılarını İstanbul eklerinde görebilirsiniz.

Kılık kıyafetimizde, yiye içtiklerimizde göze batan bu yabancılaşma artık yaşadığımız ortamların adlarına da girivermiştir. Bunu önlememiz hiç de kolay olmayacaktır. İş yeri adları için başlatılan bir çalışma için karşıt görüşlü bir kültür köşesi yazarı, 'İş yeri adlarıyla Türkçe düzeltilmez' başlıklı bir yazı karalayivermişti. Hakkıydı (!), düzeltilemezdi ama bu yolla Türk Dili baştan çıkarılabildi.

Asla örneklendirmek istemediğim bir konuya da kısaca dokunmak istiyorum. Ülkemizdeki otel ve benzeri konaklama kurumlarının adları, gelecek yabancılarımıza hizmet verecek olan lokantaların adları ve oralarda sunulacak olan yemek ve içeceklerin adları galiba bu konunun en dil yaralayıcı örneklerini oluşturacaktır. Bir de özel adın önüne İngiliz'in *The*'sını getirmezler mi? *The Filan Hotel* veya *The Falan House*...

Bir gazetemizin günlük ekinin dedikodu köşesinden bir ara başlık: *Popüler mekan Top 10*. Bütün mekân adları tek kelimelik... Çoğunluğu İngilizce olan adların arasında birer de mitolojiden ve Fransızca'dan alınanları var. Bir gariban ad ise çoğumuzun anlamını bilmediği Osmanlı Türkçesi'nden alınmış bir bitki adı...

Son zamanlarda sıkça gözümüze işen kelimelerden biri de *inovasyon!* Bu kelimeyi seslendirebilirseniz ne güzel... Bir de bu yakınlarda dilimize sokuşturulan kardeş kelimesi var: *inovalig*. Dilimiz için hayırlı olsun mu diyeceğim, yoksa farklı bir dilekte mi bulunacağım, bilemiyorum. Anlamını bulmaya çalışıyorum ve diyorum ki, 'Olsa olsa, *inovasyoncu*, *inovasyon* ile ilgilenen kişi, *inovasyon* tutkunu...' Tabii ilgili sözlüklere bakmak bu yazımızın büyüsunü bozacağı için işimi o kadar ileriye götürmek istemiyorum.

Sözümüze bağlayıverelim. Ana dili sevgisi içimizi ısıtama-

mışsa, kimliğimizden ödünler vererek yabancı kelimelere boyun eğmeyi sürdürürsek elbette dilimizde beklediğimiz gelişmeyi gösteremeyecektir. Zaman zaman değişik ortamlarda örnek olarak verdiğim bir atasözümüzle konumuzu bağlayıverelim. Bakalım o güzelim Türkçe sözlerden oluşan atasözümüz zamanla nasıl da değişerek günümüze kadar gelivermiştir, tıpkı dilimizin günümüzdeki değişmesi gibi...

1074 Endik uma evlikni ağırlar (DLT I / 106)

1480 Konuğun kutsuzı ev issini ağırlar (AS, 389)

1612 Ahmak konuk ev issisini ağırlar (Megiser / Oy, 216 /7)

1886 Misafirin akılsız ev sahibini ağırlar (Şinasi-Ebuzziya, 3479)

1971 Ahmak / Şaşkın misafir ev sahibini ağırlar (Aksoy I/119-3; 354 1849)

(DLT, B. Atalay'ı (1939); AS, *Atalar Sözü*'nü (1939 İzbudak); Megiser, Aydın Oy'u, 1972), Aksoy I, üç cildin birincisine işaret etmektedir.)

Acaba bu tarihî gelişim, günümüzün ithal kelimelerinde nasıl bir değişim gösterecektir? *Moonlight*, *Residence*, *West Gate*, *Prime*, *Avenue*, *Prestij* vb. kelimeler günümüzde yadırgamadığımız Arapça ve Farsça asıllı kelimeler gibi benimsenip bizim tapulu kelimelerimiz mi olacak? Yaşayan görececek diyeceğim ama kaçınıcı kuşak torunlarımıza görmek kismet olacak? Bu hoş olmayan durum keşke hiç kismet olmasa!

İKTİBAS:

KONYA'DA SON ROMEN DEVİRİNE AİT BİR SARAY BAKİYESİ(*)

1935 senesinin Nisan ayı bidayetlerinde Konya'da Muhacir Pazarı civarında, eski Yıkık mahallede bir Kırmılı muhacirin evinin bodrum katındaki

tabanda bir mozayik döşeme gözümüze ilişti.

Bu gibi ilmî işlerle yakından ve candan alâkalı sayın İlbayımız Cemal Bardakçı ile bunun ehemmiyeti görüşüldü. Ricamı kırmıyan İlbayımızla

mahalline gidilerek incelemede bulunduk.

İlk önce muhacirin ahir yaptığı evin bodrum katı boşaltılarak temizletildi. Meydana çıkan güzel mermer mozayik dairelerin göbeklerindeki damarlı ve renkli mermer levhalar buldurulup yerlerine konuldu.

Mozayiklerin uzanmakta olduğunu, evin yanındaki boş arsa ile sokakta hafriyat yapılırsa asıl binaya ait birtakım duvar ve temellerin de meydana çıkması ihtimalini söyledim.

Bu hafriyat çok önemli idi. Çünkü şimdye kadar Konya'da böyle bir eser malûm değildi. Bilgin İlbay yüksek ilgi göstererek gereken muaveneti. ziyadesiyle yapıp bizi hafriyat-ta bulunmaya teşvik etti.

Evin yanındaki boş arsada kazıya başladık. Epeyce toprak ve moloz yığınları kaldırıldıktan sonra muhtelif renk ve şekillerde, mebzûlen, cam mozaikler çıkmağa başladı. Bunlardan bazıları rutubetin tesiri ile salâbetlerini kaybetmişlerdi, elde hafif bir tazyikle ufalanıyorlardı. Bu güzel parçalar şüphesiz sarayın kubbe ve kemerlerini tezyin ediyorlardı.

Bundan sonra yapılan kazıda yangın emmareleri çıkmağa başladı. Bu arada ateşten bükülmüş demir parçaları da vardı ki bunların kapı ve pencere gibi ahşap kısımları birbirlerine bağlayan vasıtalar olduğu şüphesizdir. Bu meydana çıkan bir mermer sütun başlığının kırılmış, gayet ufak bir yaprağında altın yıldızlar da vardı.

Arsada yapılan hafriyat muhacir evinin bodrum katında gördüğümüz mozayikler seviyesine indiği zaman tahminim veçhile burada da bir mozayik döşeme me dana çıktı.

Bu döşemedeki mozayikler evin bodrum katındakiler gibi büyük değildi. Mozayik parçaların aralarını büyük mermer levhalar dolduruyor ve birbirine bağlıyordu.

Hafriyat; arsanın cenup tarafına doğru genişlediği zaman, İstanbul'da Ayasofyada on birinci asırdan itibaren Bizans imparatorlarının taç giydikleri mahaldeki mozayikleri hatıra getiren büyük bir göbek zuhur etti.

Bunun taksimatı ilk önce gördüğümüz mozayiklerin taksimatına benziyordu. Fakat aralarındaki desenleri, motifleri başka idi. Motifler murabba, müstatil hendesî şekillerden mürekkepti.

Bu pek muhim keşfi İstanbul müzeleri müdür umumîsi Bay Aziz'e bildirdik. Bu iş için bir mütehassis istedik.

Muhterem dostumuz Bay Aziz, bize uzun yıllar İzmir çevresinde ve bilhassa Efes'te hafriyat yapmış olan ve mesaisinin yakından şahidi bulunduğu Profösör Franz Miltneri tavsiye etti.

O zamanlar Kültür Bakanlığı (Abideleri Koruma Heyeti) azasında bulunan Arkeoloğ Doktor Franz Miltner. İlbayımız Cemal Bardakçı'nın isteği üzerine, Konya'ya gönderildi.

Son Romen devrine ait bir saray harabesi olduğu anlaşılan bu yerin hafriyatı arsanın şimâl tarafına doğru ilerledikçe sarayın renkli ve kalın suvalı

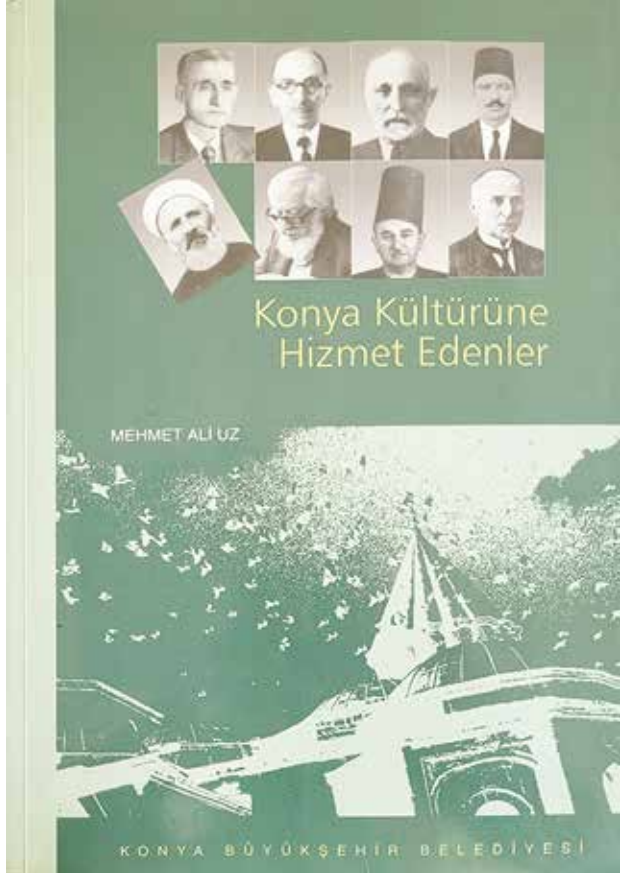
duvarlarıyla bunların yanlarındaki mermer döşemeli zeminlerde açığa çıktı.

Bu duvarlar arasında bir de kapı yeri görüldü. Bu kapının mermer sögelerinden biri meydana çıktı ise de mukabil sögeyi bulmak kabil olmadı.

Kazı sırasında, şimâli şarkîden garbe doğru uzanan saray duvarlarını katetmek üzere şimalden cenubi şarkiyeye doğru yapılmış bir takım temeller de meydana çıktı.

Kazı arsanın, garp ve tekrar cenup ve şark taraflarına doğru tevsi edildi, ve bu suretle binanın büyüklüğü hakkında bir fikir hasıl oldu.

Civardaki boş yerler ve so-

kaklar bu kazıya dahil edilmişti. Kazıdan çıkan topraklardan sahanın etrafına tepeler peydah olmuştu. Ne çareki sarayın diğer aksamını mevcut evlerin altında aramak icap ediyordu. Buna da maddî imkan yoktu. Çünkü evleri istimlâk etmek uzun muameleye ve bir hayli paraya tavakkuf ediyordu.

Gerek ilk muhacir evinin altındaki ahırda ve gerekse açiktaki sahalarda yaptığımız araştırmalarda bulunan mozayik zeminler çok büyük ve enteresandı.

Bu zeminlerdeki tersim tarzlarıyla motiflerin, Anadolu ve Ege'deki daha eski mozayik tezyinat ve tersimatla ilişkileri araştırılmalıdır.

Hafriyyat sahasında vaktile yer yer kireç kuyuları, kerpiç çukurları açıldığı için mozayiklerden bir çokları harap olmuştur. Arsanın kenarına kurulmuş olan bir çeşmenin ayağı da bu tahribatta âmil olmuştur. Sahanın cenubu garbi kısmında hemen hemen mozayiklerden eser kalmamıştır.

Meydane çıkardığımız mozayiklerin araları betonla ve kemali itina ile tahkim edilmişti.

Mozayiklerin cenup tarafında görülen Bizans devrine ait bir temel belki de bu sarayın tamirine aitti. Arsaya civar evlerin içinde yaptığımız araştırmalar da, bir çok sütun başlıkları, uzun ve kısa sütun gövdeleri bulunmuştur. Hiç şüp-

hesiz bunlar da büyük sarayla ilgili idiler. Dostumuz Profesör Franz Miltler Konya'da şimdiye kadar bilinmeyen bu eserin ilim âleminde de malûm olmadığını söylemiş ve bunun mahallinde muhafazası lüzumunu ileri sürmüştü. Çünkü burası eski Konya'ya ait ilk gayri islâmî harabe idi.

O zamanlar Halkevi reisi bulunan Bay Ferit Uğur üstadımız Babalık'ta mozayikler üzerine iki makale yazdıkları gibi, Vakit, Cumhuriyet ve Son Posta da bu mozayiklerin resimleri ile hafriyyata dair bazı malûmat intişar etmişti.

Cumhuriyet gazetesindeki malûmatı gören Robert L. Baudouy Paris'ten yazdığı mektupla bizden bu hususta izahat istemişti.

İstanbul'da Sultan Ahmet civarında bir kaç yıldan beri hafriyyatta bulunan ve Bizans devrine ait güzel mozayikler çıkaran Profösör Doktor Baxter de tarafımızdan bu işle ilgilendirilmişti. Fakat İstanbul'daki hafriyatla olan fazla meşguliyetinden ve bunun on yıl kadar devam edeceğinden bahsile şimdilik bu taharriyatla meşgul olmayacaklarını bildirdiler.

Sonradan Kültür Bakanlığı, turizm bakımından da faydalı olan bu yerin her nedense kapatılması ve bazı mozayik taşlarının Konya müzesine nakillerini münasip gördü.

(*)Konya, II. (7), Mart 1937, s. 439-441'den Mehmet Ali Uz, Konya Kültürüne Hizmet Edenler, Konya 2003, 86-88)